

Teismo praktikos rinkinys

GENERALINIO ADVOKATO
YVES BOT IŠVADA,
pateikta 2015 m. lapkričio 25 d.¹

Byla C-441/14

**Dansk Industri (DI), veikianti Ajos A/S vardu,
prieš
Karsten Eigil Rasmussen įpėdinius**

(Højesteret (Aukščiausiasis Teismas, Danija) pateiktas prašymas priimti prejudicinį sprendimą)

„Prašymas priimti prejudicinį sprendimą — Socialinė politika — Direktyva 2000/78/EB — Nediskriminavimo dėl amžiaus principas — Teisinio saugumo ir teisėtų lūkesčių apsaugos principai — Privačių asmenų ginčas — Nacionalinio teismo vaidmuo — Pareiga pateikti Sąjungos teisę atitinkantį aiškinimą — Aiškinimas contra legem“

1. Šis prašymas priimti prejudicinį sprendimą pateiktas dėl nediskriminavimo dėl amžiaus, teisinio saugumo ir teisėtų lūkesčių apsaugos principų išaiškinimo.
2. Jis pateiktas po to, kai Teisingumo Teismas Sprendime *Ingeniørforeningen i Danmark (C-499/08, EU:C:2010:600)* pripažino, kad 2000 m. lapkričio 27 d. Tarybos direktyvos 2000/78/EB, nustatančios vienodo požiūrio užimtumo ir profesinėje srityje bendruosius pagrindus², 2 straipsnį ir 6 straipsnio 1 dalį reikia aiškinti taip, kad jais draudžiami nacionalinės teisės aktai, pagal kuriuos darbuotojai, turintys teisę į jų darbdavio mokamą senatvės pensiją iš pensijų fondo, į kurią jie įstojo nesulaukę 50 metų amžiaus, vien dėl šios priežasties negali gauti specialios išeitinės išmokos, skirtos darbuotojų, turinčių didesnę nei dvylikos metų stažą įmonėje, profesinei reintegracijai palengvinti.
3. Ginčas, dėl kurio buvo priimtas minėtas sprendimas, kilo tarp darbuotojo ir viešojo sektoriaus darbdavio. Šioje byloje dėl išeitinės išmokos mokėjimo ginčijasi du privatūs asmenys, tad Teisingumo Teisme iš naujo keliamas klausimas, susijęs su Sąjungos teisės taikymu nacionaliniuose teismuose nagrinėjant privačių asmenų ginčus.
4. Šioje byloje ginčas kilo tarp *Dansk Industri (DI)*, kuri veikia *Ajos A/S*³ vardu, ir K. E. Rasmussen įpėdinių dėl to, kad *Ajos* atsisakė skirti K. E. Rasmussen išeitinę išmoką.
5. Šioje išvadoje nurodysiu priežastis, dėl kurių šioje byloje prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas, nagrinėjantis privačių asmenų, patenkančių į Direktyvos 2000/78 taikymo sritį, ginčą, kai taiko nacionalinės teisės nuostatas, turi jas aiškinti taip, kad jos atitiktų šios direktyvos tekstą ir tikslą. Taip pat paaiškinsiu, kodėl manau, kad Direktyvai 2000/78 prieštaraujančios nusistovėjusios

1 — Originalo kalba: prancūzų.

2 — OL L 303, p. 16; 2004 m. specialusis leidimas lietuvių k., 5 sk., 4 t., p. 79.

3 — Toliau – *Ajos*.

nacionalinių teismų praktikos buvimas nekliudo prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusiam teismui įgyvendinti šios Sąjungos teisę atitinkančio aiškinimo pareigos. Be to, nurodysiu, kad tokiomis aplinkybėmis kaip nagrinėjamos pagrindinėje byloje nei pagal teisinio saugumo, nei pagal teisėtų lūkesčių apsaugos principus nedraudžiama įgyvendinti tokios pareigos.

I – Teisinis pagrindas

A – Direktyva 2000/78

6. Direktyvos 2000/78 1 straipsnyje nustatyta, kad „šios direktyvos tikslas – nustatyti kovos su diskriminacija dėl religijos ar įsitikinimų [tikėjimo], negalios, amžiaus ar seksualinės orientacijos užimtumo ir profesinėje srityje bendrus pagrindus siekiant valstybėse narėse įgyvendinti vienodo požiūrio principą“.

7. Šios direktyvos 2 straipsnyje nurodyta:

„1. Šioje direktyvoje „vienodo požiūrio principas“ reiškia, kad dėl kurios nors iš 1 straipsnyje nurodytų priežasčių nėra jokios tiesioginės ar netiesioginės diskriminacijos.

2. Šio straipsnio 1 dalyje:

a) tiesioginė diskriminacija yra akivaizdi tada, kai dėl bet kurios iš 1 straipsnyje nurodytų priežasčių su vienu asmeniu elgiamasi mažiau palankiai nei panašioje situacijoje yra, buvo ar galėjo būti elgiamasi su kitu asmeniu;

<...>“

8. Šios direktyvos 6 straipsnis suformuluotas taip:

„1. Nepaisydamos 2 straipsnio 2 dalies, valstybės narės gali numatyti, kad skirtingas požiūris dėl amžiaus nėra diskriminacija, jei pagal nacionalinę teisę jį objektyviai ir tinkamai pateisina teisėtas tikslas, įskaitant teisėtos užimtumo politikos, darbo rinkos ir profesinio mokymo tikslus, o šio tikslo siekiama tinkamomis ir būtinomis priemonėmis. Toks skirtingas poveikis, be kitų dalykų gali apimti:

a) specialių sąlygų nustatymą siekiant įsidarbinti ir profesinio mokymo, įdarbinimui ir darbui, įskaitant atleidimą iš darbo ir apmokėjimo sąlygas, jaunimui, pagyvenusio amžiaus asmenims ir už priežiūrą atsakingiems asmenims [išlaikytinių turintiems asmenims], siekiant skatinti jų profesinę integraciją ir užtikrinti jų apsaugą;

b) minimalaus amžiaus, profesinės patirties ar darbo stažo nustatymą siekiant įsidarbinti arba gauti tam tikrų su darbu susijusių privilegijų;

<...>“

B – Danijos teisė

9. Samdomų darbuotojų įstatymo (*lov om retsforholdet mellem arbejdsgivere og funktionærer (funktionærloven)*) 2a straipsnyje yra toliau nurodytos nuostatos, susijusios su specialia išeitine išmoka:

„1. Jei iš darbo atleidžiamas samdomas darbuotojas, kuris nepertraukiamai dirbo toje pačioje įmonėje 12, 15 ar 18 metų, darbdavys, nutrūkus darbo santykiams, darbuotojui išmoka sumą, kuri lygi atitinkamai vieno, dviejų arba trijų mėnesių darbo užmokesčiui.

2. 1 dalyje išdėstytos nuostatos netaikomos, jei nutrūkus darbo santykiams darbuotojas turi teisę į senatvės pensiją^[4].

3. Nutrūkus darbo santykiams nemokama jokia išeitinė išmoka, jei darbuotojas gaus senatvės pensiją iš darbdavio ir jeigu prie pensijų sistemos jis prisijungė nesulaukęs 50 metų amžiaus.

<...>“

10. *Højesteret* (Aukščiausiasis Teismas) patikslina, kad Danijos Karalystė perkėlė Direktyvą 2000/78 į nacionalinę teisę priimdama 2004 m. gruodžio 22 d. Įstatymą Nr. 1417, kuriuo iš dalies keičiamas Įstatymas dėl nediskriminavimo darbo rinkoje principo (*lov Nr. 1417 om ændring af lov om forbud mod forskelsbehandling på arbejdsmarkedet m.v.*)⁵.

11. Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas taip pat nurodo, kad nuo tada, kai 1971 m. į Samdomų darbuotojų įstatymą įterptas 2a straipsnis, jis priėmė ne vieną sprendimą dėl šio straipsnio 3 dalies išaiškinimo, visų pirma po Kovos su diskriminacija įstatymo dalinio pakeitimo 2004 m. 2014 m. sausio 17 d. priimtame sprendime⁶, kuriame prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas pareiškė savo poziciją dėl Teisingumo Teismo sprendimo *Ingeniørforeningen i Danmark* (C-499/08, EU:C:2010:600) pasekmių viešojo sektoriaus darbdaviams, kai jie taiko Samdomų darbuotojų įstatymo 2a straipsnio 3 dalį, minėtas prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas, kiek tai susiję su teismų praktika dėl šios nuostatos ir šio sprendimo pasekmėmis, pareiškė:

„Remiantis nusistovėjusia teismų praktika (ir galiausiai Aukščiausiojo Teismo sprendimu, paskelbtu UfR 2008.1892), Samdomų darbuotojų įstatymo 2a straipsnio 3 dalis reiškia, kad darbuotojas neturi teisės į išeitinę išmoką, jei jis turi teisę į senatvės pensiją <...>, neatsižvelgiant į tai, kad darbuotojas pasirenka laikinai negauti pensijos, kad tęstų profesinę veiklą. Įstatymo nuostata nebuvo pakeista priėmus Sprendimą *Ingeniørforeningen i Danmark* [(C-499/08, EU:C:2010:600)], bet dėl šio sprendimo viešojo sektoriaus darbdavys nebegali jos taikyti tais atvejais, kai darbuotojas įrodo ketinąs pasirinkti laikinai negauti senatvės pensijos, kad tęstų profesinę veiklą.“

II – Pagrindinė byla ir prejudiciniai klausimai

12. K. E. Rasmussen buvo atleistas iš darbo ir nutraukė darbo santykius su *Ajos* 2009 m. birželio mėn. pabaigoje. Kadangi jis dirbo šioje įmonėje nuo 1984 m. birželio 1 d., pagal Samdomų darbuotojų įstatymo 2a straipsnio 1 dalį jis iš esmės turėjo teisę į trijų mėnesių darbo užmokesčio dydžio išeitinę išmoką. Tačiau dėl to, kad nutrūkus darbo santykiams K. E. Rasmussen jau buvo sulaukęs 60 metų ir įgijo teisę į senatvės pensiją, kurią darbdavys turėjo mokėti pagal sistemą, prie kurios jis buvo prisijungęs dar prieš sukakdamas 50 metų, pagal minėto įstatymo 2a straipsnio 3 dalį, kaip ji išaiškinta nusistovėjusioje nacionalinių teismų praktikoje, jis neturėjo teisės į šią išmoką, nors, nutrūkus darbo santykiams, jis pasiliko darbo rinkoje.

13. 2012 m. kovo mėn. *Dansk Formands Forening* K. E. Rasmussen vardu pareiškė ieškinį *Ajos*, reikalaujama išmokėti Samdomų darbuotojų įstatymo 2a straipsnio 1 dalyje numatytą trijų mėnesių darbo užmokesčio dydžio išeitinę išmoką. Grįsdama šį reikalavimą minėta organizacija rėmėsi Sprendimu *Ingeniørforeningen i Danmark* (C-499/08, EU:C:2010:600).

4 — Dėl Teisingumo Teismo Direktyvos 2000/78 išaiškinimo atsižvelgiant į Samdomų darbuotojų įstatymo 2a straipsnio 2 dalį žr. Sprendimą *Ingeniørforeningen i Danmark* (C-515/13, EU:C:2015:115).

5 — Toliau – Kovos su diskriminacija įstatymas.

6 — Byla 96/2013 ir kt. (UfR 2014.1119).

14. 2014 m. sausio 14 d. *Sø- og Handelsretten* (Jūrų ir komercinių bylų teismas) patenkino K. E. Rasmussen (jis per tą laiką mirė) įpėdinių pateiktą reikalavimą sumokėti nagrinėjamą išeitinę išmoką. Minėtas teismas nusprendė, kad iš Sprendimo *Ingeniørforeningen i Danmark* (C-499/08, EU:C:2010:600) matyti, jog Samdomų darbuotojų įstatymo 2a straipsnio 3 dalis prieštarauja Direktyvai 2000/78, ir pripažino, kad nacionalinių teismų pateiktas ankstesnis šios nuostatos aiškinimas prieštarauja Sąjungos teisėje įtvirtintam bendrajam nediskriminavimo dėl amžiaus principui.

15. Dėl tokio sprendimo *Ajos* pateikė apeliacinį skundą *Højesteret* (Aukščiausiasis Teismas). Siekdama pagrįsti apeliacinį skundą, ji nurodo, kad Sprendimą *Ingeniørforeningen i Danmark* (C-499/08, EU:C:2010:600) atitinkantis Samdomų darbuotojų įstatymo 2a straipsnio 3 dalies aiškinimas yra *contra legem*. Ji taip pat teigia, kad tokios aiškios ir vienareikšmės normos kaip minėto įstatymo 2a straipsnio 3 dalis negalima netaikyti dėl Sąjungos teisės bendrojo nediskriminavimo dėl amžiaus principo, nes gali būti pažeisti teisinio saugumo ir teisėtų lūkesčių apsaugos principai.

16. K. E. Rasmussen įpėdiniai vėl reikalauja įpareigoti sumokėti išeitinę išmoką pagal Samdomų darbuotojų įstatymo 2a straipsnio 1 dalį ir žalos atlyginimą pagal Kovos su diskriminacija įstatymo 7 straipsnį.

17. Sprendime dėl prašymo priimti prejudicinį sprendimą *Højesteret* (Aukščiausiasis Teismas) priminė, jog remiantis Sprendimu *Dominguez* (C-282/10, EU:C:2012:33) darytina išvada, kad santykiuose tarp privačių asmenų negali būti pripažintas direktyvos nuostatų tiesioginis veikimas. Jeigu ginčas kyla tarp privačių asmenų, galimas vidaus teisės nuostatos ir direktyvos prieštaravimas turi būti išspręstas nacionalinės teisės nuostatą aiškinant taip, kad ji atitiktų Sąjungos teisę. Vis dėlto Sąjungos teisę atitinkančio aiškinimo principas turi ribas ir negali būti pagrindas aiškinti nacionalinę teisę *contra legem*. Nagrinėjamu atveju pagal nusistovėjusią nacionalinių teismų praktiką Sąjungos teisę atitinkantis Samdomų darbuotojų įstatymo 2a straipsnio 3 dalies aiškinimas būtent ir būtų *contra legem*.

18. Todėl reikia išnagrinėti, ar bendruoju Sąjungos teisės principu, t. y. nediskriminavimo dėl amžiaus principu, galima remtis prieš privataus sektoriaus darbdavį, kad jis sumokėtų Danijos teisėje numatytą išeitinę išmoką, nors šis darbdavys pagal šią teisę yra atleistas nuo tokios pareigos. Atsižvelgiant į tai, šioje byloje taip pat kyla klausimas, kiek nerašytas Sąjungos teisės principas gali kliudyti privačiam asmeniui remtis nacionalinės teisės akto nuostata.

19. Norint tai išnagrinėti, reikėtų sužinoti, ar nediskriminavimo dėl amžiaus principo turinys ir apimtis šiuo atžvilgiu yra tokie patys kaip Direktyvos 2000/78, o gal šioje direktyvoje numatyta didesnė apsauga nuo diskriminacijos dėl amžiaus nei pagal šį principą.

20. Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas taip pat kelia klausimą, pirma, ar nediskriminavimo dėl amžiaus principas, kaip tai matyti iš sprendimų *Mangold* (C-144/04, EU:C:2005:709) ir *Kücükdeveci* (C-555/07, EU:C:2010:21), gali būti tiesiogiai taikomas santykiams tarp privačių asmenų ir, antra, kaip suderinti tiesioginį šio principo taikymą su teisinio saugumo principu ir iš jo kylančiu teisėtų lūkesčių apsaugos principu.

21. Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusiam teismui taip pat kyla klausimas, ar tokiu atveju kaip nagrinėjamas pagrindinėje byloje pagal Sąjungos teisę nacionaliniam teismui leidžiama derinti nediskriminavimo dėl amžiaus principą su teisinio saugumo ir teisėtų lūkesčių apsaugos principais ir padaryti išvadą, kad nediskriminavimo dėl amžiaus principas turi nusileisti teisinio saugumo principui, todėl darbdavys pagal nacionalinę teisę turi būti atleistas nuo pareigos mokėti išeitinę išmoką.

22. Šiuo klausimu prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusiam teismui taip pat kyla klausimas, ar derinant minėtus principus galima atsižvelgti į tai, kad samdomas darbuotojas prireikus gali reikalauti žalos atlyginimo iš Danijos valstybės dėl Danijos teisės aktų nesuderinamumo su Sąjungos teise.

23. Šiomis aplinkybėmis *Højesteret* (Aukščiausiasis Teismas) nusprendė sustabdyti bylos nagrinėjimą ir pateikti Teisingumo Teismui šiuos prejudicinius klausimus:

- „1. Ar bendras ES teisės nediskriminavimo dėl amžiaus principas neprieštarauja teisės aktui, kuriame, kaip Danijos įstatyme, samdomiems darbuotojams nesuteikiama teisė į išeitinę išmoką, jei jie turi teisę į senatvės pensiją, kurią moka jų darbdavys pagal pensijos sistemą, prie kurios jie prisijungė dar nesulaukę 50 metų, neatsižvelgiant į tai, ar jie pasirenka likti darbo rinkoje, ar išeina į pensiją?
2. Ar ES teisei neprieštarauja tai, kad byloje tarp samdomo darbuotojo ir privataus sektoriaus darbdavio dėl išeitinės išmokos, kurios mokėti pagal pirmame klausime nurodytą nacionalinį įstatymą darbdavys neprivalo, o tai prieštarauja bendrajam ES teisės nediskriminavimo dėl amžiaus principui, Danijos teismas lygina šį principą ir jo tiesioginį veikimą su teisinio saugumo principu ir susijusiu teisėtų lūkesčių apsaugos principu ir atlikęs palyginimą padaro išvadą, kad nediskriminavimo dėl amžiaus principas turi nusileisti teisinio saugumo principui, todėl pagal nacionalinę teisę darbdavys neprivalo mokėti išeitinės išmokos? Taip pat prašoma išaiškinti, ar faktas, kad, atsižvelgiant į aplinkybes, darbuotojas gali reikalauti žalos atlyginimo iš valstybės dėl Danijos įstatymo neatitikties ES teisei, turi įtakos minėtam palyginimui?“

III – Analizė

24. Prieš pateikiant prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusio teismo iškeltų klausimų analizę, reikia nurodyti Teisingumo Teismo išvadas Sprendime *Ingeniørforeningen i Danmark* (C-499/08, EU:C:2010:600).

25. Minėtame sprendime Teisingumo Teismo buvo prašoma nuspręsti, ar Direktyvos 2000/78 2 straipsnis ir 6 straipsnio 1 dalis turi būti aiškinami taip, kad jais draudžiami nacionalinės teisės aktai, pagal kuriuos darbuotojai, turintys teisę į jų darbdavio mokamą senatvės pensiją pagal pensijų sistemą, prie kurios jie prisijungė prieš sukankant 50 metų, vien dėl šios priežasties negali gauti specialios išeitinės išmokos, skirtos darbuotojų, turinčių didesnę nei dvylikos metų stažą įmonėje, profesinei reintegracijai palengvinti.

26. Primenu, jog iš Darbuotojų įstatymo 2a straipsnio 1 dalies matyti, kad samdomas darbuotojas, nepertraukiamai dirbęs toje pat įmonėje 12, 15 arba 18 metų, turi teisę į išeitinę išmoką. Minėto įstatymo 2a straipsnio 3 dalyje numatyta išimtis, kad jeigu samdomas darbuotojas nutrūkus darbo santykiams gauna jo darbdavio mokamą senatvės pensiją ir jeigu šis darbuotojas prisijungė prie nagrinėjamos pensijų sistemos dar prieš sukankant 50 metų, išeitinė išmoka nemokama.

27. Reikia pažymėti, jog apibūdinamas Danijos teisės aktus Teisingumo Teismas paminėjo, kad *Vestre Landsret* (Vakarų regiono apeliacinis teismas) yra patikslinęs, kad „pagal nusistovėjusią nacionalinių teismų praktiką teisė į specialią išeitinę išmoką prarandama, kai pagal privačią pensijų sistemą, į kurią darbdavys moka įmokas, leidžiama mokėti senatvės pensiją nutrūkus darbo santykiams, net jei samdomas darbuotojas nepageidauja pasinaudoti šia teise į pensiją“⁷.

28. Teisingumo Teismas nusprendė, kad nagrinėjamoje nacionalinės teisės nuostatoje įtvirtintas amžiaus kriterijumi tiesiogiai grindžiamas skirtingas požiūris, kaip tai suprantama pagal kartu taikomus Direktyvos 2000/78 1 straipsnį ir 2 straipsnio 2 dalies a punktą⁸. Jis laikėsi nuomonės, kad tikslas apsaugoti darbuotojus, turinčius didelį stažą įmonėje, ir padėti jų profesinei reintegracijai, kurio siekiama skiriant specialią išeitinę išmoką, iš esmės gali būti laikomas pateisinančiu tokį skirtingą požiūrį dėl amžiaus⁹.

7 — Sprendimas *Ingeniørforeningen i Danmark* (C-499/08, EU:C:2010:600, 9 punktą).

8 — Ten pat (24 punktą).

9 — Ten pat (31 punktą).

29. Be to, Teisingumo Teismas nusprendė, kad „skirti specialias išeitines išmokas vien darbuotojams, kurie atleidimo iš darbo momentu negaus darbdavio finansuotos senatvės pensijos, nėra [nepagrįsta] atsižvelgiant į įstatymų leidėjo siekiamą tikslą – suteikti sustiprintą apsaugą darbuotojams, kurių perėjimas į naują darbo vietą yra delikatus reikalas, atsižvelgiant į jų stažą įmonėje“¹⁰. Be to, Teisingumo Teismas pažymėjo, kad „[Samdomų darbuotojų įstatymo] 2a straipsnio 3 dalis taip pat leidžia apriboti piktnaudžiavimo galimybes, pavyzdžiui, neleisti darbuotojui pasinaudoti išmoka, skirta padėti susirasti naują darbą, nors iš tiesų jis ketina išeiti į pensiją“¹¹. Teisingumo Teismas iš to padarė išvadą, kad ši nuostata „nėra akivaizdžiai netinkama siekiant įstatymų leidėjo nustatyto teisėto užimtumo politikos tikslo“¹².

30. Tada Teisingumo Teismas tikrino, ar nagrinėjama priemonė viršija tai, kas būtina įstatymo leidėjo užsibrėžtam tikslui pasiekti. Tai darydamas jis atskyrė šiuos dalykus.

31. Pirma, laikydamasis Samdomų darbuotojų įstatymo 2a straipsnio 3 dalies formuluotės, Teisingumo Teismas pareiškė, kad ši nuostata „tiek, kiek ja darbuotojams, kurie [atleidimo iš darbo momentu] gaus darbdavio mokamą senatvės pensiją, nesuteikiama teisė į specialią išeitinę išmoką, neviršija to, kas būtina siekiant jos tikslų“¹³.

32. Antra, Teisingumo Teismas atsižvelgė į *Vestre Landsret* (Vakarų regiono apeliacinis teismas) pateiktą patikslinimą dėl Samdomų darbuotojų įstatymo 2a straipsnio 3 daliai pagal nusistovėjusią nacionalinių teismų praktiką suteiktos reikšmės, nes pagal šią praktiką asmenims, faktiškai gaunantiems senatvės pensiją iš darbdavio, prilyginami asmenys, turintys teisę gauti šią pensiją. Šiuo klausimu jis nurodė, kad „pagal [Samdomų darbuotojų įstatymo] 2a straipsnio 3 dalį uždraudžiant mokėti specialią išeitinę išmoką darbuotojui, kuris, nors ir gali pasinaudoti darbdavio mokama [senatvės pensija], tačiau nori laikinai atsisakyti teisės į tokią pensiją, kad galėtų [tęsti profesinę veiklą], gali būti padaryta pernelyg didelė žala tokioje padėtyje esančių darbuotojų teisėtiems interesams ir viršyta tai, kas būtina šioje nuostatoje užsibrėžtiems socialinės politikos tikslams pasiekti“¹⁴. Taigi, Teisingumo Teismo nuomone, iš minėtos nuostatos kylančio skirtingo požiūrio negalima pateisinti remiantis Direktyvos 2000/78 6 straipsnio 1 dalimi¹⁵.

33. Savo pastabose Danijos vyriausybė pažymi, kad Sprendimas *Ingeniørforeningen i Danmark* (C-499/08, EU:C:2010:600) buvo susijęs su samdomo darbuotojo ir viešojo sektoriaus darbdavio santykiais, t. y. vertikaliais santykiais. Danijos vyriausybė iš to daro išvadą, kad minėtame sprendime Teisingumo Teismas nepareiškė savo nuomonės dėl klausimo, ar, atsižvelgiant į Sąjungos teisę, Samdomų darbuotojų įstatymo 2a straipsnio 3 dalis, nors ji netaikoma samdomų darbuotojų ir viešojo sektoriaus darbdavių tarpusavio santykiams, ir toliau taikoma visiškai horizontaliems samdomo darbuotojo ir privataus sektoriaus darbdavio santykiams.

34. Tačiau manau, jog apskritai iš Sprendimo *Ingeniørforeningen i Danmark* (C-499/08, EU:C:2010:600) galima daryti išvadą, kad Samdomų darbuotojų įstatymo 2a straipsnio 3 dalis, kaip ją yra išaiškinę nacionaliniai teismai, nesuderinama su Direktyvos 2000/78 2 straipsniu ir 6 straipsnio 1 dalimi. Nors ginčas, dėl kurio byloje buvo priimtas tas sprendimas, kilo tarp samdomo darbuotojo ir viešojo sektoriaus darbdavio, bendrai iš šio sprendimo matyti, kad ši nacionalinė nuostata tiesiog negali būti taikoma samdomų darbuotojų ir darbdavių santykiams, ar jie būtų reglamentuojami viešosios, ar privatinės teisės. Kitaip minėto sprendimo taikymo sritis susiaurėtų tiek, kad jis apimtų tik vieną teisinių santykių kategoriją, t. y. viešosios teisės reglamentuojamus santykius.

10 — Ten pat (34 punktas).

11 — Ten pat.

12 — Sprendimas *Ingeniørforeningen i Danmark* (C-499/08, EU:C:2010:600, 35 punktas).

13 — Ten pat (40 punktas).

14 — Ten pat (47 punktas).

15 — Ten pat (48 punktas).

35. Taigi Direktyvos 2000/78 aiškinimas, kurį Teisingumo Teismas pateikė Sprendime *Ingeniørforeningen i Danmark* (C-499/08, EU:C:2010:600), leido išsiaiškinti priežastis, dėl kurių Samdomų darbuotojų įstatymo 2a straipsnio 3 dalis, kaip ją yra išaiškinę nacionaliniai teismai, turi būti laikoma nesuderinama su Direktyva 2000/78. Šios priežastys išlieka, nepaisant nagrinėjamų teisinių santykių pobūdžio, nesvarbu, ar jie būtų reglamentuojami viešosios, ar privatinės teisės.

36. Vis dėlto, kaip mano prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas, pritaikius Teisingumo Teismo tame sprendime padarytas išvadas privačių asmenų ginčams, kyla tam tikrų sunkumų, dėl kurių pateiktas šis prašymas priimti prejudicinį sprendimą.

37. Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusio teismo nuomone, Teisingumo Teismo išvadų pritaikymas nekelia sunkumų, jeigu darbdavys yra viešasis asmuo. Iš tiesų, jo manymu, tokiu atveju Samdomų darbuotojų 2a straipsnio 3 dalies ir Direktyvos 2000/78 prieštaravimą galima būtų išspręsti taip, kad darbdavys gali remtis šia direktyva ir naudotis jos nuostatomis, jeigu tik jos yra besąlyginės ir pakankamai tikslios, ir konkrečiu atveju netaikyti Samdomų darbuotojų įstatymo 2a straipsnio 3 dalies.

38. Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas primena, kad vis dėlto santykiuose tarp privačių asmenų negalima pripažinti direktyvos nuostatų tiesioginio veikimo. Tokiomis aplinkybėmis jis nurodo, kad galimą vidaus teisės nuostatos ir direktyvos prieštaravimą galima būtų išspręsti aiškinant nagrinėjamą nacionalinę nuostatą, kad ji kuo labiau atitiktų tam tikrą direktyvą, siekiant sumažinti numanomą abiejų normų prieštarą. Vis dėlto prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas nurodo, kad šis Sąjungos teisę atitinkančio aiškinimo principas turi tam tikrus apribojimus ir kad visų pirma jis negali būti pagrindas aiškinti nacionalinę teisę *contra legem*.

39. Nacionalinio teismo teigimu, toks apribojimas yra šioje byloje, todėl pagal teismo praktiką, suformuotą sprendimais *Mangold* (C-144/04, EU:C:2005:709) ir *Küçükdeveci* (C-555/07, EU:C:2010:21), norint išspręsti dviejų privačių asmenų ginčą pagrindinėje byloje, reikia remtis nediskriminavimo dėl amžiaus principu. Šio principo taikymas prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusiam teismui kelia jo derinimo su teisinio saugumo ir teisėtų lūkesčių apsaugos principais problemą.

40. Manau, motyvai, kuriais prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas vadovavosi formuluodamas savo klausimus, bent iš dalies atitinka naujausią Teisingumo Teismo praktiką, susijusią su nediskriminavimo dėl amžiaus principo taikymu privačių asmenų ginčiuose. Iš tiesų pagal šią teismo praktiką bendruoju teisės principu galima remtis, atsižvelgiant į tai, kad Teisingumo Teismas atkakliai atsisako pripažinti tiesioginį horizontalųjį direktyvų poveikį. Šiuo klausimu primenu, kad privačių asmenų ginčo atveju Teisingumo Teismas nuosekliai konstatuoja, kad pati direktyva negali sukurti pareigų privačiam asmeniui ir todėl ja pačia negalima remtis prieš šį asmenį¹⁶.

41. Atsižvelgiant į tai, iš Teisingumo Teismo praktikos taip pat matyti, jog nėra taip, kad direktyvos neturi jokio poveikio privačių asmenų ginčiuose. Nacionalinių teismų pareiga aiškinti vidaus teisę, kad ji atitiktų direktyvų turinį ir tikslus, leidžia jiems netiesiogiai taikyti jas tokiuose ginčiuose.

16 — Žr., be kita ko, Sprendimą *Dominguez* (C-282/10, EU:C:2012:33, 37 punktą ir jame nurodyta teismo praktiką). Šiuo klausimu taip pat žr. Sprendimą *Association de médiation sociale* (C-176/12, EU:C:2014:2, 36 punktą ir jame nurodyta teismo praktiką).

42. Dėl nacionalinio teismo vaidmens nagrinėjant privačių asmenų bylą, kurioje paaiškėja, kad nagrinėjama nacionalinės teisės nuostata prieštarauja Europos Sąjungos teisei, Teisingumo Teismas nusprendė, jog „nacionaliniai teismai turi užtikrinti asmenų teisinę apsaugą, jiems suteiktą pagal Europos Sąjungos teisės nuostatas, ir visišką šių nuostatų [taikymą]“¹⁷. Be to, „valstybėms narėms kylanti pareiga pagal direktyvą pasiekti joje numatytą rezultatą ir pareiga imtis visų bendrų ar specialių priemonių užtikrinti šios pareigos įvykdymą taikoma visoms valstybių narių valdžios institucijoms, įskaitant ir teismus pagal jų kompetenciją“¹⁸.

43. Iš to darytina išvada, „kad nacionaliniai teismai, taikydami nacionalinės teisės aktus, turi juos aiškinti kuo labiau atsižvelgdami į aptariamą direktyvos formuluotę ir tikslą, kad būtų pasiektas direktyvoje numatytas rezultatas ir laikomasi SESV 288 straipsnio trečios pastraipos. Ši pareiga nacionalinę teisę aiškinti taip, kad aiškinimas atitiktų Sąjungos teisę, iš tiesų pagrįsta pačia Sutarties dėl ESV sistema, nes sudaro sąlygas, kad nacionaliniai teismai, nagrinėdami gautas bylas, pagal savo kompetenciją užtikrintų visišką Sąjungos teisės veiksmingumą.“¹⁹

44. Minėta Sąjungos teisę atitinkančio aiškinimo pareiga apima visas nacionalinės teisės normas²⁰, įskaitant nacionalinių teismų praktiką²¹.

45. Teisingumo Teismas taip pat patikslino, kad „jei nacionalinės teisės pripažintų aiškinimo būdų taikymas leidžia tam tikromis aplinkybėmis aiškinti vidaus teisės nuostatą išvengiant prieštaravimo su kita vidaus teisės norma ar dėl to siaurinti šios nuostatos taikymo sritį taikant tik tą jos dalį, kuri atitinka minėtą nuostatą, nacionalinis teismas privalo taikyti tuos būdus, kad būtų pasiekti direktyvoje numatyti rezultatai“²².

46. Taigi reikalaujant Sąjungos teisę atitinkančio aiškinimo būtina, kad „nacionaliniai teismai, siekdami užtikrinti visišką Direktyvos 2000/78 veiksmingumą ir priimti ja siekiamą tikslą atitinkantį sprendimą, visus veiksmus pagal savo kompetenciją atliktų atsižvelgdami į visą vidaus teisės sistemą ir taikydami joje pripažintus aiškinimo metodus“²³.

47. Tik tuo atveju, kai nacionaliniai teismai negali pateikti tokio Direktyvą 2000/78 atitinkančio vidaus teisės aiškinimo, nediskriminavimo dėl amžiaus principas tampa referencine norma, leidžiančia išspręsti privačių asmenų ginčus, netaikant Sąjungos teisei prieštaraujančios nacionalinės teisės. Taigi šis principas tampa laikinąja problemos sprendimo priemone, nesant Direktyvos 2000/78 horizontalaus tiesioginio veikimo ir nacionaliniams teismams negalint aiškinti savo nacionalinės teisės taip, kad ji atitiktų šią direktyvą. Be to, pažymiu, jog neseniai Teisingumo Teismas savo praktikoje aiškiai pareiškė, kad ketina suteikti pirmenybę Sąjungos teisę atitinkančio aiškinimo pareigai²⁴.

48. Taigi, prieš taikydami nediskriminavimo dėl amžiaus principą kaip galutinę priemonę išspręsti Sąjungos teisės ir nacionalinės teisės prieštaravimą, nacionaliniai teismai turi tinkamai patikrinti, ar jų vidaus teisės neįmanoma išaiškinti taip, kad ji atitiktų Direktyvą 2000/78.

17 — Žr., be kita ko, Sprendimą *Kücükdıveci* (C-555/07, EU:C:2010:21, 45 punktą ir jame nurodyta teismo praktiką).

18 — Ten pat (47 punktą ir jame nurodyta teismo praktiką).

19 — Žr., be kita ko, Sprendimą *Dominguez* (C-282/10, EU:C:2012:33, 24 punktą ir jame nurodyta teismo praktiką).

20 — Žr., be kita ko, Sprendimą *Association de médiation sociale* (C-176/12, EU:C:2014:2, 38 punktą ir jame nurodyta teismo praktiką).

21 — Sprendimas *Centrosteeel* (C-456/98, EU:C:2000:402, 17 punktą).

22 — Žr., be kita ko, Sprendimą *Mono Car Styling* (C-12/08, EU:C:2009:466, 63 punktą ir jame nurodyta teismo praktiką).

23 — Žr., be kita ko, Sprendimą *Dominguez* (C-282/10, EU:C:2012:33, 27 punktą ir jame nurodyta teismo praktiką).

24 — Ten pat (23 punktą, kuriame Teisingumo Teismas pirmiausia pažymėjo, kad „klausimas, ar nacionalinės teisės nuostata, kiek ji prieštarauja Sąjungos teisei, turi būti netaikoma, kyla tik tuomet, jei šios nuostatos negalima aiškinti taip, kad ji atitiktų Sąjungos teisę“). Šiuo klausimu žr. D. Simon „La panacée de l'interprétation conforme: injection homéopathique ou thérapie palliative?“, *De Rome à Lisbonne: les juridictions de l'Union européenne à la croisée des chemins – Mélanges en l'honneur de Paolo Mengozzi*, Bruylant, Briuselis, p. 279. Šio autoriaus nuomone, „Teisingumo Teismas vis aiškiau teikia pirmenybę Sąjungos teisę atitinkančio aiškinimo metodui, palyginti su kitais rėmimosi viršenybės principu atvejais“ (p. 298).

49. Šiuo klausimu Teisingumo Teismas yra nurodęs, kad Sąjungos teisę atitinkančio nacionalinės teisės aiškinimo reikalavimui taikomi tam tikri apribojimai. Pavyzdžiui, nacionalinio teismo pareigą aiškinant ir taikant atitinkamas vidaus teisės normas remtis direktyvos turiniu ir tikslu „riboja bendrieji teisės principai, ypač teisinio saugumo principas, ir ši pareiga negali būti pagrindas nacionalinę teisę aiškinti *contra legem*“²⁵.

50. Todėl tik jeigu Teisingumo Teismas, remdamasis jam pateiktomis pastabomis, nustato, kad nacionalinis teismas iš tiesų susiduria su tokiu apribojimu, laikydamasis požiūrio, kurį išreikė Sprendime *Kücükdeveci* (C-555/07, EU:C:2010:21), jis aiškina bendrąjį teisės principą, kurį siekiama sukonkretinti antrinės teisės normoje. Jeigu tarp šio principo ir nacionalinės teisės yra priešara, Teisingumo Teismas nurodo nacionaliniam teismui, kad šiuo principu galima remtis nagrinėjant privačių asmenų ginčą, kad būtų netaikoma Sąjungos teisei prieštaraujanti nacionalinė nuostata.

51. Šioje byloje prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas mano, kad negali pateikti Direktyvą 2000/78 atitinkančio nacionalinės teisės aiškinimo, nes kitaip jam tektų savo nacionalinę teisę aiškinti *contra legem*.

52. Neginčijama, kad pagal nusistovėjusią teismo praktiką vidaus teisę turi aiškinti tik nacionaliniai teismai²⁶. Tad galiausiai būtent jie sprendžia, ar jų nacionalinė teisė gali būti aiškinama taip, kad atitiktų Sąjungos teisę.

53. Atsižvelgdamas į tai, manau, kad, nors iš argumentų, kurie buvo pateikti Teisingumo Teismui pateikiant prašymą priimti prejudicinį sprendimą, matyti, kad vienintelė priežastis, neleidžianti nacionalinės teisės aiškinti taip, kad ji atitiktų Sąjungos teisę, yra Sąjungos teisei prieštaraujančios nusistovėjusios nacionalinių teismų praktikos buvimas, Teisingumo Teismas turi nurodyti nacionaliniam teismui, ar jis gali atsižvelgti į tokią priežastį. Kitaip tariant, mano nuomone, Teisingumo Teismas veikia visiškai pagal savo kompetenciją, patikslindamas, kaip reikia suprasti pareigos pateikti Sąjungos teisę atitinkančią aiškinimą apribojimą, kurį jis pats ir nustatė, t. y. aiškinimą *contra legem*. Taigi, atsižvelgiant į Teisingumo Teismo ir nacionalinių teismų bendradarbiavimo principą, kuriuo grindžiama SESV 267 straipsnyje įtvirtinta prejudicinio sprendimo priėmimo procedūra, į šios procedūros veiksmingumą ir veiksmingą Sąjungos teisės taikymą, Teisingumo Teismas turi nurodyti prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusiam teismui, ką daryti, kad pareigos pateikti Sąjungos teisę atitinkančią aiškinimą apribojimas, t. y. nacionalinės teisės aiškinimas *contra legem*, nebūtų taikomas neteislingai.

54. Todėl siūlau Teisingumo Teismui atidžiai išnagrinėti priežastis, dėl kurių prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas mano, kad negali nacionalinės teisės aiškinti taip, kad ji atitiktų Direktyvą 2000/78.

55. Šiuo klausimu primenu, kad, kaip aiškiai nurodo prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas, iš nusistovėjusios nacionalinių teismų praktikos, kurios naujusias pavyzdys yra 2014 m. sausio 17 d. priimtas jo sprendimas²⁷, matyti, jog Samdomų darbuotojų įstatymo 2a straipsnio 3 dalis aiškinama taip, kad darbuotojas neturi teisės į išėitinę išmoką, jeigu jis turi teisę į darbdavio pagal pensijų sistemą, prie kurios šis darbuotojas prisijungė prieš sukakdamas 50 metų, mokamą senatvės pensiją, neatsižvelgiant į tai, kad jis nusprendė laikinai atsisakyti šios pensijos, kad tęstų savo profesinę

25 — Žr., be kita ko, Sprendimą *Mono Car Styling* (C-12/08, EU:C:2009:466, 61 punktą ir jame nurodyta teismų praktika). Šiuo klausimu taip pat žr. Sprendimą *Association de médiation sociale* (C-176/12, EU:C:2014:2, 39 punktą ir jame nurodyta teismų praktika).

26 — Žr., be kita ko, Sprendimą *Adeneler ir kt.* (C-212/04, EU:C:2006:443, 103 punktą) ir Sprendimą *Wilson* (C-506/04, EU:C:2006:587, 34 punktą).

27 — Žr. šios išvados 6 išnašą.

veiklą. Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas mano, kad šiomis aplinkybėmis Samdomų darbuotojų įstatymo 2a straipsnio 3 dalies aiškinimas, kuriuo remiantis ši nuostata galėtų atitikti Direktyvą 2000/78, kaip Teisingumo Teismas ją išaiškino Sprendime *Ingeniørforeningen i Danmark* (C-499/08, EU:C:2010:600), būtų *contra legem*.

56. Būtent remdamasis šia prielaida, prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas, formuluodamas savo klausimus, sutelkė dėmesį į nediskriminavimo dėl amžiaus principo taikymą privačių asmenų ginčiuose.

57. Taigi reikia patikrinti, ar tokia prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusio teismo prielaida yra teisinga.

58. K. E. Rasmussen įpėdiniai savo pastabose pirmiausia teigia, kad, pateikiant Sąjungos teisę atitinkanti aiškinimą, Samdomų darbuotojų įstatymo 2a straipsnio 3 dalis ir Direktyvoje 2000/78 numatytas diskriminavimo dėl amžiaus draudimas tikrai gali egzistuoti kartu.

59. K. E. Rasmussen įpėdiniai šiuo klausimu patikslina, kad nacionalinių teismų praktikoje Samdomų darbuotojų įstatymo 2a straipsnio 3 dalis aiškinama taip, kad žodžiai „turi teisę gauti“ („vil oppebære“) reiškia „gali gauti“ („kan oppebære“). Šis aiškinimas grindžiamas tuo, kad senatvės pensijos gavimas neturi priklausyti vien nuo samdomo darbuotojo, su kuriuo darbo santykiai buvo nutraukti, pasirinkimo, kad jam, jeigu jis to nori, būtų mokama senatvės pensija, taip prarandant teisę į išeitinę išmoką, arba kad jos mokėjimas būtų atidėtas, taip išsaugant teisę į išeitinę išmoką. Taigi teismai atsižvelgė į menamą teisės aktų leidėjo valią nustatyti objektyvų kriterijų, kada prievolė mokėti išeitinę išmoką išnyksta dėl samdomo darbuotojo turimos teisės nutrūkus darbo santykiams gauti senatvės pensiją.

60. K. E. Rasmussen įpėdiniai nesutinka su prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusio teismo vertinimu, kad toks Samdomų darbuotojų įstatymo 2a straipsnio 3 dalies aiškinimas, pagal kurį ši nuostata atitiktų Direktyvą 2000/78, kaip Teisingumo Teismas yra ją išaiškinęs Sprendime *Ingeniørforeningen i Danmark* (C-499/08, EU:C:2010:600), būtų *contra legem*, nes jie mano, kad toks Sąjungos teisę atitinkantis aiškinimas galėtų būtų pateiktas vien atsižvelgiant į šios nuostatos tekstą.

61. K. E. Rasmussen įpėdiniai šiuo klausimu nurodo generalinės advokatės J. Kokott išvadą byloje *Ingeniørforeningen i Danmark* (C-499/08, EU:C:2010:248). Savo išvados 84 punkte generalinė advokatė J. Kokott, primindama taisyklę, kad vidaus teisę turi aiškinti tik nacionalinis teismas, iš tiesų laikėsi nuomonės, kad „šiuo atveju Direktyvą [2000/78] atitinkantis aiškinimas visiškai įmanomas“. Savo pozicijai pagrįsti ji nurodė, kad „juk šiuo metu egzistuojantis griežtas [Samdomų darbuotojų įstatymo] 2a straipsnio 3 dalyje numatytos išimties taikymas grindžiamas tik Danijos Karalystės teismų aiškinimu. Jos tekstą galima suprasti ir taip, kad turimi galvoje tik asmenys, iš tiesų gausiantys senatvės pensiją, o nebūtinai ir tie asmenys, kurie senatvės pensiją tik gali gauti“.

62. Europos Komisija, nors ji išsamiau ir nepaaiškina šio požiūrio, lygiai taip pat savo pastabose pažymi, kad nacionalinių teismų praktikoje pateiktas aiškinimas nebūtinai pagrįstas Samdomų darbuotojų įstatymo 2a straipsnio 3 dalies tekstu, nes atrodo, kad žodžiai „turi teisę gauti“ gali būti aiškinami ir taip, kad darbuotojas praranda teisę į išeitinę išmoką tik tuo atveju, jeigu faktiškai pasinaudoja teise gauti senatvės pensiją.

63. Galiausiai pažymiu, jog atrodo, kad Danijos vyriausybė pastabose, kurias pateikė byloje, kurioje buvo priimtas Sprendimas *Ingeniørforeningen i Danmark* (C-499/08, EU:C:2010:600), pati nemano, kad Samdomų darbuotojų įstatymo 2a straipsnio 3 dalies neįmanoma aiškinti taip, kad ji atitiktų Direktyvą 2000/78. Iš tiesų ši vyriausybė nurodė, kad jeigu Teisingumo Teismas nepritartų jos palaikomai pozicijai, t. y. kad jos nacionalinė teisė atitinka šią direktyvą, „nacionalinis teismas turėtų patikrinti, ar, aiškindamas [Samdomų darbuotojų] įstatymo 2a straipsnio 3 dalį taip, kad ji atitiktų [Direktyvą 2000/78], jis gali pasiekti tokį rezultatą, kuris [atitiktų [šią] direktyvą], nesant reikalo

pripažinti [šios nuostatos] netaikytina [viešojo sektoriaus] darbuotojų ir jų darbdavių tarpusavio santykiams“²⁸.

64. Manau, šis siūlymas labai tinka, jeigu Sąjungos teisę atitinkančio aiškinimo metodas ir byloje, kurioje priimtas Sprendimas *Ingeniørforeningen i Danmark* (C-499/08, EU:C:2010:600), ir šioje byloje leistų apriboti Samdomų darbuotojų įstatymo 2a straipsnio 3 dalies reikšmę tuo, kas aiškiai išplaukia iš šios nuostatos teksto. Tačiau sprendimas visiškai netaikyti minėtos nuostatos nebūtų tinkamas, nes minėtame sprendime Teisingumo Teismas nurodė tik tai, kad Direktyvos 2000/78 neatitinka toks Samdomų darbuotojų įstatymo 2a straipsnio 3 dalies aiškinimas, kurį pateikė nacionaliniai teismai.

65. Iš tikrųjų, kaip paašškėjo, iš Sprendimo *Ingeniørforeningen i Danmark* (C-499/08, EU:C:2010:600) negalima daryti išvados, kad pats Samdomų darbuotojų įstatymo 2a straipsnio 3 dalies tekstas neatitinka Direktyvos 2000/78. Atvirkščiai, tame sprendime Teisingumo Teismas pripažįsta, kad ši nuostata, aiškinama siaurai, gali būti pateisinama užimtumo apsaugojimo tikslu. Teisingumo Teismas manė, kad Direktyvai 2000/78 prieštarauja būtent teismų praktikoje pateikiamas šios nuostatos platesnis taikymas, apimantis darbuotojus, galinčius gauti senatvės pensiją, nepatikrinus, ar taip iš tikrųjų yra. Kartu Teisingumo Teismo motyvuose kvestionuojama nacionalinės normos, kaip ją yra išaiškinę nacionaliniai teismai, darna: kam iš darbuotojų, kurie laikinai atsisako savo senatvės pensijos, kad tęstų profesinę veiklą, atimti galimybę, kuri būtent ir skirta padėti jiems susirasti darbą?

66. Todėl šiomis aplinkybėmis, jeigu prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas aiškintų savo nacionalinę teisę taip, kad ji atitiktų Direktyvą 2000/78, tai būtų tinkamiausia priemonė šios nacionalinės teisės ir Sąjungos teisės prieštaravimui išspęsti, nes taip būtų galima panaikinta Samdomų darbuotojų įstatymo 2a straipsnio 3 daliai pagal nacionalinių teismų praktiką suteiktą reikšmę, kuri, kaip matyti, prieštarauja šiai direktyvai, ir suteikti šiai nacionalinei nuostatai tokią prasmę, kuri atitiktų ne tik jos tekstą, bet ir minėtą direktyvą.

67. Šiuo klausimu reikėtų apibrėžti, kokių atveju Sąjungos teisę atitinkantis aiškinimas yra neįmanomas, o tiksliau – ką reiškia aiškinimas *contra legem*.

68. Lotynų kalbos posakis „*contra legem*“ pažodžiui reiškia „priešingai įstatymui“. Mano nuomone, aiškinimą *contra legem* reikėtų suprasti kaip tokį, kuris prieštarauja pačiam nagrinėjamos nacionalinės nuostatos tekstui. Kitaip tariant, nacionalinis teismas susiduria su aiškinimo *contra legem* problema, kai aiški ir vienareikšmė nacionalinės teisės nuostatos formuluotė atrodo nesuderinama su direktyvos nuostatos formuluote. Teisingumo Teismas yra pripažinęs, kad aiškinimas *contra legem* reiškia pareigos pateikti Sąjungos teisę atitinkantį aiškinimą apribojimą, nes jis negali reikalauti, kad nacionaliniai teismai naudotų turimus aiškinimo įgaliojimus taip, kad užimtų teisės aktų leidėjo vietą.

69. Kaip jau paašškėjo, prašymo priimti prejudicinį sprendimą pateikusio teismo padėtis tikrai tokia nėra. Iš tiesų, jeigu jis aiškintų Samdomų darbuotojų įstatymo 2a straipsnio 3 dalį taip, kad ji atitiktų Direktyvą 2000/78, tai tikrai nereikštų, kad jam tektų perrašyti šią nacionalinę nuostatą. Taigi prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas nesikėsintų į nacionalinės teisės aktų leidėjo kompetenciją.

70. Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusio teismo pareiga pateikti Sąjungos teisę atitinkantį aiškinimą reikštų tik tai, kad jis turėtų pakeisti savo praktiką, kad Direktyvos 2000/78 aiškinimas, kurį Teisingumo Teismas pateikė Sprendime *Ingeniørforeningen i Danmark* (C-499/08, EU:C:2010:600), būtų visiškai taikomas nacionalinėje teisės sistemoje ne tik viešosios, bet ir privatinės teisės reglamentuojamų darbdavių ir samdomų darbuotojų santykiams.

28 — 42 punktas.

71. Įpareigodamas prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusį teismą pakeisti savo praktiką, Teisingumo Teismas niekaip neprivertstų šio teismo viršyti savo įgaliojimų. Jis primintų minėtam teismui esminį jo vaidmenį „užtikrinti privatiems asmenims iš Sąjungos teisės nuostatų kylančią teisinę apsaugą bei visišką šių nuostatų taikymą“²⁹. Teisingumo Teismas taip pat jam primintų, kad „pagal direktyvą atsirandanti valstybių narių pareiga pasiekti joje numatytą rezultatą ir pareiga imtis visų bendrųjų ar specialiųjų priemonių, siekiant užtikrinti šios pareigos vykdymą, taikoma visoms valstybės narės institucijoms, įskaitant ir teismus pagal jų kompetenciją“³⁰.

72. Taigi teismų praktikos problemos negalima palyginti su problema, kuri kyla dėl nacionalinės teisės akto nuostatos, kurios tekstas nesuderinamas su Sąjungos teisės norma. Iš tiesų pastaruoju atveju nacionalinis teismas negali pašalinti šios problemos, nes taip, perrašydamas nagrinėjamą nuostatą, jis galėtų užimti teisės aktų leidėjo vietą.

73. Norėčiau pridurti, jog pripažinus, kad Sąjungos teisei prieštaraujančios nusistovėjusios nacionalinės teismų praktikos buvimas gali kliudyti nacionaliniam teismui aiškinti nacionalinę nuostatą taip, kad ji atitiktų Sąjungos teisę, gerokai sumažėtų šios Sąjungos teisės ir nacionalinės teisės prieštaravimų sprendimo metodo galimybės.

74. Be to, manau, kad tokiu atveju kaip nagrinėjamas pagrindinėje byloje nei pagal teisinio saugumo principą, nei pagal teisėtų lūkesčių apsaugos principą prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusiam teismui nedraudžiama Samdomų darbuotojų įstatymo 2a straipsnio 3 dalies aiškinti taip, kad ji atitiktų Direktyvą 2000/78.

75. Konkrečiai kalbant tai, kad, prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusiam teismui šitaip aiškinant nacionalinę teisę, darbdaviui tektų pareiga sumokėti išeitinę išmoką, dėl kurios pagrindinėje byloje kilo ginčas, nekeičia mano analizės.

76. Neginčijama, jog pagal Teisingumo Teismo praktiką „nacionalinio teismo pareiga remtis direktyvos turiniu, kai jis aiškina atitinkamas nacionalinės teisės normas, ribojama, jeigu dėl tokio aiškinimo privačiam asmeniui būtų nustatyta į nacionalinę teisę neperkeltoje direktyvoje numatyta pareiga ir juo labiau jeigu dėl šio aiškinimo, remiantis direktyva ir nesant ją įgyvendinančio įstatymo, kiltų arba pasunkėtų baudžiamoji atsakomybė asmenų, kurie elgiasi priešingai direktyvos nuostatoms“³¹. Tačiau tokia teismo praktika pirmiausia susijusi su Sąjungos teisę atitinkančio aiškinimo pareigos apribojimais baudžiamosios teisės srityje³², ir nemanau, kad ją reikia suprasti kaip draudžiančią tokį direktyvą atitinkančių nacionalinės teisės aiškinimą, dėl kurio darbdaviui tektų pareiga sumokėti tokią išeitinę išmoką, kuri nagrinėjama pagrindinėje byloje.

77. Aiškinant siaurai, t. y. kad nacionalinio teismo pareiga remtis direktyvos turiniu, kai jis aiškina atitinkamas savo nacionalinės teisės nuostatas, ribojama tada, kai dėl tokio aiškinimo privačiam asmeniui būtų nustatoma į nacionalinę teisę neperkeltoje direktyvoje numatyta pareiga, būtų smarkiai apribotas Sąjungos direktyvas atitinkančio nacionalinės teisės aiškinimo principas³³. Taigi nemanau, kad ši Sąjungos teisę atitinkančio aiškinimo pareigos apribojimą galima būtų taikyti ne baudžiamajame procese, į kurią atsižvelgdamas Teisingumo Teismas būtent ir pareiškė tokią poziciją³⁴.

29 — Žr., be kita ko, Sprendimą *Küçükdeveci* (C-555/07, EU:C:2010:21, 45 punktą ir jame nurodyta teismo praktiką).

30 — Ten pat (47 punktą ir jame nurodyta teismo praktiką).

31 — Žr., be kita ko, Sprendimą *Arcaro* (C-168/95, EU:C:1996:363, 42 punktą ir jame nurodyta teismo praktiką).

32 — Žr., be kita ko, Sprendimą *Caronna* (C-7/11, EU:C:2012:396, 51 ir 52 punktai ir juose nurodyta teismo praktiką).

33 — Žr. generalinio advokato F. G. Jacobs išvadą byloje *Centrosteeel* (C-456/98, EU:C:2000:137, 34 punktą).

34 — Ten pat. Šiuo klausimu, be kita ko, žr. K. Lenaerts ir T. Corthaut „Of birds and hedges: the role of primacy in invoking norms of EU law“, *European Law Review*, 2006, vol. 31, Nr. 3, p. 287, ypač p. 295 ir 296, ir Sprendimo *Pfeiffer ir kt.* (C-397/01–C-403/01, EU:C:2004:584) komentarą, S. Prechal, *Common Market Law Review*, 2005, vol. 42, p. 1445, ypač 6.4 punktą.

78. Be to, tokiu atveju kaip nagrinėjamas pagrindinėje byloje darbdavio pareiga sumokėti išėtinę išmoką kiltų ne tiesiogiai iš Direktyvos 2000/78, bet iš pačios nacionalinės teisės, kurios reikšmė dėl Sąjungos teisę atitinkančio aiškinimo atitiktų jos tekstą. Kitaip tariant, nekalbama apie atvejį, kai dėl Sąjungos teisę atitinkančio aiškinimo privačiam asmeniui tektų direktyvoje numatyta pareiga, nepagrįsta galiojančioje nacionalinėje teisėje. Pareiga sumokėti išėtinę išmoką tektų darbdaviui būtent pagal nacionalinę nuostatą, kuri netektų Sąjungos teisei prieštaraujančios reikšmės.

79. Galiausiai reikia priminti, kad pagal nusistovėjusią Teisingumo Teismo praktiką „Sąjungos teisės normos išaiškinimas, kurį pateikia Teisingumo Teismas, įgyvendindamas SESV 267 straipsniu jam suteiktą kompetenciją, paaiškina ir patikslina šios normos reikšmę ir apimtį, kaip ji turi arba turėjo būti suprasta ir taikyta nuo įsigaliojimo momento. Kitaip tariant, prejudicinis sprendimas nesukuria teisės, bet yra tik deklaratyvus pobūdžio ir todėl jis iš esmės turi poveikį nuo išaiškintos teisės normos įsigaliojimo.“³⁵ Teisingumo Teismo teigimu, „tai reiškia, kad taip išaiškintą normą pats teismas gali ir turi taikyti net tiems teisiniams santykiams, kurių atsirado ir kurie buvo nustatyti prieš priimant sprendimą dėl prašymo išaiškinti, jei, be to, įvykdytos sąlygos, leidžiančios kompetentinguose teismuose pareikšti ieškinį dėl šios normos taikymo“³⁶.

80. Be to, Teisingumo Teismas yra ne kartą nusprendęs, kad „tik išimtiniais atvejais, taikydamas Sąjungos teisės sistemos bendrąjį teisinio saugumo principą, [jis] gali apriboti suinteresuotųjų asmenų galimybę remtis jo išaiškinta nuostata ginčijant sąžiningai nustatytus teisinius santykius“³⁷. Be kita ko, „toks apribojimas pagal nusistovėjusią Teisingumo Teismo praktiką gali būti leidžiamas tik pačiame sprendime, kuriame pateikiamas prašytas išaiškinimas“³⁸. Iš tiesų, kaip nurodo Teisingumo Teismas, „būtinai vienas bendras momentas, nuo kurio atsiranda Teisingumo Teismo pateikiamo [Sąjungos] teisės nuostatos išaiškinimo poveikis laiko atžvilgiu. Šiuo klausimu taisyklė, kad toks apribojimas gali būti nustatytas tik pačiame sprendime, kuriuo pateikiamas prašytas išaiškinimas, užtikrina vienodą požiūrį į valstybes nares ir kitus asmenis, kiek tai susiję su šia teise, ir kartu tenkina iš teisinio saugumo principo kylančius reikalavimus.“³⁹

81. Tačiau reikia pripažinti, kad Sprendime *Ingeniørforeningen i Danmark* (C-499/08, EU:C:2010:600) Teisingumo Teismas savo pateikto Direktyvos 2000/78 išaiškinimo, atsižvelgiant į Samdomų darbuotojų įstatymo 2a straipsnio 3 dalį, poveikio neapribojo laiko atžvilgiu. Šiame prašyme priimti prejudicinį sprendimą Teisingumo Teismo neprašoma iš naujo priimti sprendimą dėl šios nuostatos suderinamumo su minėta direktyva, o tiesiog prašoma patikslinti, kaip išspręsti Sąjungos teisės ir nacionalinės teisės nesuderinamumo klausimą esant privačių asmenų ginčui. Taigi nagrinėdamas šį prašymą priimti prejudicinį sprendimą Teisingumo Teismas, net jei jo ir būtų prašoma tą padaryti (o taip nėra), negali apriboti savo Sprendimo *Ingeniørforeningen i Danmark* (C-499/08, EU:C:2010:600) poveikio laiko atžvilgiu.

82. Jeigu šios bylos aplinkybėmis prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusiam teismui būtų leidžiama apriboti pareigą pateikti Sąjungos teisę atitinkantį aiškinimą remiantis teisinio saugumo principu, taip būtų apribotas Sprendimo *Ingeniørforeningen i Danmark* (C-499/08, EU:C:2010:600) poveikis laiko atžvilgiu, nors Teisingumo Teismas nemanė, kad, remiantis minėtu principu, toks apribojimas yra pateisinamas. Kaip galima spręsti iš minėtos teismo praktikos, susijusios su sprendimų, priimtų pagal prašymą priimti prejudicinį sprendimą, poveikiu laiko atžvilgiu, tik Teisingumo Teismas sprendžia dėl savo pateikto išaiškinimo apribojimų laiko atžvilgiu⁴⁰.

35 — Žr., be kita ko, Sprendimą *Pohl* (C-429/12, EU:C:2014:12, 30 punktas ir jame nurodyta teismo praktika).

36 — Žr., be kita ko, Sprendimą *Meilicke ir kt.* (C-292/04, EU:C:2007:132, 34 punktas ir jame nurodyta teismo praktika).

37 — Ten pat (35 punktas ir jame nurodyta teismo praktika).

38 — Ten pat (36 punktas ir jame nurodyta teismo praktika).

39 — Ten pat (37 punktas).

40 — Žr. Sprendimą *Barra ir kt.* (309/85, EU:C:1988:42, 13 punktas).

83. Atsižvelgiant į pirma nurodytus argumentus darytina išvada, kad prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas, nagrinėdamas privačių asmenų, patenkančių į Direktyvos 2000/78 taikymo sritį, ginčą, kai taiko nacionalinės teisės nuostatas, turi jas aiškinti taip, kad jos galėtų būti taikomos laikantis šios direktyvos teksto ir tikslo. Tai, kad yra nusistovėjusi Direktyvai 2000/78 prieštaraujanti nacionalinių teismų praktika, nekliudo prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusiam teismui įgyvendinti šios pareigos pateikti Sąjungos teisę atitinkantį aiškinimą. Be to, tokiomis aplinkybėmis kaip nagrinėjamos pagrindinėje byloje šios pareigos nedraudžiama įgyvendinti nei pagal teisinio saugumo, nei pagal teisėtų lūkesčių apsaugos principą.

IV – Išvada

84. Atsižvelgdamas į pirma nurodytus argumentus, siūlau Teisingumo Teismui į *Højesteret* (Aukščiausiasis Teismas) pateiktus klausimus atsakyti taip:

Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas, nagrinėdamas privačių asmenų, patenkančių į 2000 m. lapkričio 27 d. Tarybos direktyvos 2000/78/EB, nustatančios vienodo požiūrio užimtumo ir profesinėje srityje bendruosius pagrindus, taikymo sritį, ginčą, kai taiko nacionalinės teisės nuostatas, turi jas aiškinti taip, kad jos galėtų būti taikomos laikantis šios direktyvos teksto ir tikslo. Tai, kad yra nusistovėjusi Direktyvai 2000/78 prieštaraujanti nacionalinių teismų praktika, nekliudo prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusiam teismui įgyvendinti šios pareigos pateikti Sąjungos teisę atitinkantį aiškinimą. Be to, tokiomis aplinkybėmis kaip nagrinėjamos pagrindinėje byloje šios pareigos nedraudžiama įgyvendinti nei pagal teisinio saugumo, nei pagal teisėtų lūkesčių apsaugos principą.